

83.Протиріччя між системою і методом Г. Гегеля.

Якщо в цілому характеризувати філософію Гегеля, то потрібно сказати, що це найбільш відомий філософ об'єктивного ідеалізму, який у рамках своєї об'єктивно-ідеалістичної системи глибоко і всебічно розробив теорію діалектики. Він зробив спробу побудувати теоретичну систему, яка повинна була остаточно вирішити проблему тотожності мислення і буття. Основні роботи: "Наука логіки", "Філософія природи", "Філософія духу", "Філософія права", "Філософія історії" та ін. В коло його інтересів входили всі сфери життя - природа, людина, її свобода, закономірності суспільного життя, логіка, право тощо.

Філософія Гегеля - це гостре протиріччя між системою об'єктивного ідеалізму і діалектичним методом. Якщо метод гегелівської філософії ґрунтується на геніальній думці про розвиток через протиріччя, перерви неперервностей, заперечення старого новим і таке ін., то система вимагала завершеності, "добудованості до верху", закінченості. Гегель, вибудовуючи свою філософську систему, виходить із того, що єдиною дійсною реальністю є абсолютна ідея, результатом дії і творчості якої є світ, розмаїття світу. Абсолютна ідея постійно змінюється, розвивається, існує вічно й незалежно від людини, суспільства і природи. У своєму розвитку вона проходить три етапи (ступеня). На першому етапі (Гегель розглядає його у малій і великій "Логіці") абсолютна ідея розвивається у сфері чистої думки, поза простором і часом, накопичуючи свій духовний потенціал. Еволюціонуючи через ряд ступенів, абсолютна ідея, логічно заперечуючи себе, переходить у свою протилежність - природу (матеріальний світ). "Інобуття" абсолютної ідеї розглядається ним туманно, має надуманий характер, про що свідчить "Філософія природи". І третій етап розглядається Гегелем у "Філософії духу", де абсолютна ідея завершує свій розвиток, досягаючи співпадання світового розуму із створеними ним природою і суспільством.

Гегель принципово по-іншому, на відміну від своїх попередників, вирішує цю проблему, показуючи, що походження багатоманіття світу із єдиного начала може бути предметом лише раціонального пізнання, інструментом якого є логічне мислення, а основною формою - поняття. Раціональне пізнання він розглядає як особливий вид, в основі якого лежить діалектична логіка, а рушійною силою є суперечність.

84. Об'єктивний ідеалізм Ф.-В.-Й. Шеллінга

Фрідріх-Вільгельм-Йозеф Шеллінг (1775—1854), який в університеті вивчав природознавство і перебував під впливом тогочасних наукових відкриттів, не прийняв концепції Фіхте, в якій об'єкту (природі) задавалось позірне, несправжнє буття. Виступивши як послідовник Фіхте, він невдовзі долає його суб'єктивний ідеалізм і переходить на позиції об'єктивного ідеалізму.

Його творчість розвивалася в кілька етапів. Спочатку він розвиває натурфілософські ідеї, пізніше створює філософію тотожності мислення і буття, а наприкінці життя основну увагу приділяє філософії релігії. Шеллінгу належить також оригінальна естетична концепція. Переїнявши у Фіхте ідею тотожності суб'єкта і об'єкта, Шеллінг переносить центр ваги з суб'єкта на об'єкт. Природа у нього є не пасивним матеріалом для діяльності суб'єкта, а творчим началом. Природа — це процес самотворчості, самореалізації Абсолюту, розуму. Вона — розум, який застиг у своєму бутті, має ступінчасту побудову (неживе, живе, людина), у творенні якої розум піднімався поступово від несвідомого життя до життя свідомого (в людині). В природі діють ті ж форми творчої діяльності (теза, антитеза, синтез), які Фіхте відкрив у суб'єкті.

Натурфілософія Шеллінга долає механіцизм попередніх мислителів. Він вказував на існування, крім механічних, також електричних, хімічних і органічних сил, кожній з яких притаманні свої протилежності — притягання і відштовхування, протилежні полюси тощо. У природі діє універсальний «закон полярності», вона динамічна і єдина. Вона — єдиний організм, пройнятий доцільністю, тобто не механічно-причинними, а доцільними телеологічними відношеннями.

Творча (продуктивна) діяльність розуму в природі, за Шеллінгом, аналогічна творчій діяльності окремого суб'єкта у сфері мистецтва. В її основі «естетична активність». Світ можна розглядати як «твір мистецтва», як «нижчу поезію». Водночас художня творчість аналогічна стихії. На основі цього він дійшов висновку, що художня інтуїція може глибше проникати в суть природи, ніж наука. Тому і філософії мистецтва відводиться особлива роль у розумінні сущого. Концепції Шеллінга притаманний пантеїзм. Він прагне поєднати мотиви філософії Фіхте і Спінози. Це особливо яскраво виявилось в ідеї тотожності мислення і буття, реального й ідеального. Розум, мислення, за Шеллінгом, існують тільки в бутті (реальному) і через буття. Буття, реальність є буттям розуму. Взяті окремо ні мислення, ні буття не є першоосновою сущого, нею є їх єдність, тотожність. Іншими словами, субстанція Шеллінга характеризується мисленням і реальністю.